

Åpning av seminar om småskala fiskeoppdrett

Av Kåre Gjønnnes

Kåre Gjønnnes er landbruksminister

Innlegg på seminar 23. november 1999.

Innledning

Det er en glede å få åpne dette seminaret, som har fått tittelen; *Utnyttelse av ferskvannsressurser til småskala fiskeoppdrett*. Jeg takket ja fordi jeg synes oppdrett av innlandsfisk er spennende, og fordi jeg ser at Norge har naturgitte fortrinn. Derfor tror jeg småskala oppdrett kan gi lønnsomme arbeidsplasser i bygdenorge.

Det er satt opp hele 17 foredragsholdere til dette seminaret fra ulike forskningsmiljøer og offentlig forvaltning. Jeg ser av deltakerlista at det i tillegg til oss foredragsholdere er ca 40 deltakere, fra store deler av landet. Dette bør gi grunnlag for en fruktbar debatt til slutt. Det blir ofte veldig fruktbart når folk møtes på tvers av fagområder og interesser, slik det er lagt opp til her. Dessverre må jeg reise allerede før lunsj, og kan derfor ikke delta i denne debatten. Oppslutningen tyder på at det er flere enn meg som har tro på at småskala oppdrett har potensiale til å kunne gi verdiskapning rundt om i landet.

Det er viktig med slike seminarer for alle trenger påfyll av ny kunnskap. Ny

kunnskap utløser ofte kreativitet og nyskaping, noe som vil være svært viktig i alle næringer fremover.

Som kjent utgjorde høsting av fisk fra våre innlandsvassdrag en vesentlig del av næringsgrunnlaget i mange bygder i tidligere tider. Fisken brukte de i egen natural-husholdning eller som byttmiddel for å få tak i andre viktige varer. I dag er det gledelig å se at det flere steder igjen er en økende interesse for kommersiell utnyttning av innlandsfiskeressursene – både innen oppdrett og næringsfiske.

Siden norske gårdbrukere eier og forvalter store deler av norske landarealer, vann og vassdrag er det naturlig å tro at bønder kan bli en viktig aktør i en eventuell fremtidig småskala oppdrettsnæring i innlandet.

Utfordringer fremover

Det norske samfunnet står overfor mange utfordringer i årene framover. Norsk økonomi er i stor grad avhengig av oljeproduksjonen – en produksjon som vil avta utover i neste årtusen. Verdiskapningen fra fastlands-Norge må derfor økes.

Økonomien er åpnere en noen gang

tidligere. Verdiskapning og velferd i årene framover er avhengig at vi kan ligge kunnskapsmessig i forkant av de omstillingsbehov vi vil møte. Teknologisk utvikling og økende internasjonal konkurranse på stadig flere områder medfører at samfunnet er i kontinuerlig og rask endring.

Næringslivet møter krav om å redusere kostnader i hele produksjonskjeden, markedene de skal forholde seg til er større, produktene har kortere levetid, og forbrukerne er mer krevende og mindre trofaste. I årene framover vil det være behov for utvikling og nyskaping - større bredde og større mangfold.

Jeg besøkte nettopp ett oppdrettsanlegg på røye i Nord-Norge. Både anlegg og de menneskene som var der imponerte meg. Dette gir meg tro på at det nytter å skape noe i distriktsnorge. Det skjer noe når kunnskap og kompetanse kobles sammen. Det gir kreativitet som utløser handling. Bygdenorge berges ikke ved å konservere – det stilles alltid krav til nytenkning og nyskaping.

Landbruket

Utfordringene er ikke mindre i landbruket. Det pågår en strukturrasjonalisering i landbruket og i norsk næringsmiddelindustri, hvor vi får en konsentrasjon om større anlegg.

Det er et økende press på det norske grensevernet gjennom WTO. Internasjonaliserings-prosesser vil i noen grad skape nye rammebetingelser for norsk landbruk og landbruksbasert industri.

Forbrukere er opptatt av at prisnivået på maten i forhold til i våre naboland.

Vi blir nødt til å ta inn over oss at prisforskjellene til våre naboland må reduseres, samtidig som dette må kompenseres ovenfor råvareprodusentene.

Kjedenes makt er en utfordring for de som skal produsere mat – deriblant produkter av innlandsfisk. Vi vet i dag at de 4 største kjedene kontrollerer omkring 99 prosent av dagligvaremarkedet. Konkurransen fremover vil mest sannsynlig i stor grad fortsatt gå på pris i bulkmarkedet. Samtidig er det viktig å være klar over at det er større betalingsvillighet for spesielle *nisje*produkter. Nisjeprodukter har dessuten langt større muligheter for eksport enn tradisjonelle landbruksprodukter.

De som tar disse utfordringene på alvor, vil være de som har størst mulighet til å lykkes i framtida. Det vil fremdeles være de kreative og dyktige som kommer lengst. Vi trenger entreprenørskap/gründerånd!

Behov for næringsutvikling

En viktig målsetning for Regjeringen er å bidra til å skape lønnsomme arbeidsplasser i distriktsnorge. Innlandsfisk er en av mange ressurser som kan bidra til dette.

Ny næringsvirksomhet forutsettes å utnytte markedsmulighetene, og skal ikke være avhengig av varige offentlig overføringer.

Regjeringen vil videreføre og videreutvikle de ordninger som i dag finnes gjennom Landbrukets utviklingsfond – hvor vi bl.a har de såkalte Bygdeutviklingsmidlene.

BU-midlene

Formålet med BU-midlene er å fremme lønnsom næringsutvikling på bygdene innen og i tilknytning til landbruket. Personer tilknyttet landbruket kan få lån og/eller tilskudd gjennom BU-ordningen, som ble innført i 1992/93.

En evaluering av BU-midlene har vist at denne satsingen har vært kostnads-effektiv når det gjelder å skape nye arbeidsplasser i distriktene, og ordningen har bidratt til å skape om lag 5000 nye årsverk i tilleggsnæringer til landbruket.

Det er bevilget betydelige midler til satsning på næringsutvikling knyttet til innlandsfisk, både gjennom BU-ordningen og SND. Denne satsningen har vært lite strukturert og koordinert, og man har ikke oppnådd de resultatene som en kunne ønske.

Statens landbruksbank har utarbeidet en strategiplan for oppdrett/oppføring av ferskvannsfisk i småskala produksjonssystemer. Den vil kunne danne grunnlaget for en koordinert satsning på småskala oppdrett i fremtiden.

Fra nyttår av vil Statens landbruksbank bli en del av SND, og det meste av BU-midlene vil følge etter. Retningslinjene endres imidlertid ikke for BU-midlene. De som ønsker å etablere seg i denne næringen kan søke hjelp gjennom SND-systemet, det offentlige rådgivningsapparatet og FoU-miljøene, på lik linje med andre næringer.

Landbruksmeldinga

Da jeg ble landbruksminister, tok jeg initiativ til en ny Stortingsmelding om landbrukspolitikken. I den nye land-

bruksmeldinga vil forbrukeraspektet innta en sentral plass. Forbrukerens krav om helsemessig trygg mat, høy kvalitet, valgmuligheter og etisk produksjon skal bli enda bedre reflektert i politikken.

Landbrukets mangesidige samfunnsoppgaver, det multifunksjonelle landbruket, er også sentralt i regjeringens politikk i meldinga. Landbruket skal produsere goder som trygg mat, matvareberedskap, sysselsetning og bosetning i distriktene, miljø, kulturlandskap og rekreasjon - i tillegg til landbrukets tradisjonelle matproduksjon.

Distriktspolitikken må ha en tilknytning til naturressursene. Dette er nødvendig for å opprettholde bosetning i mange av våre utkantstrøk.. Utmarksressurene kan ha stor kommersiell betydning for grunneiere og bygdesamfunn. Derfor oppfordrer jeg alle; -Ta naturen i bruk! Ikke bare til sport og fritid – men også til næring! Regjeringen legger derfor til grunn at det fremdeles skal være et landbruk i hele landet. For å få til dette, er det nødvendig at de minste driftsenhetene i landbruket får flere bein å stå på, slik at de får en inntekt de kan leve av.

Vekt på kreativitet

Den nye landbruksmeldingen legger vekt på å utfordre den enkeltes kreativitet slik at dette kan gi større rom for utvikling av mangfold.

Verdiskapning knyttet til innlandsfisk som ressurs, er et godt eksempel på det mangfoldet av tiltak og ideer som fins rundt om i landet. Men jeg vil understreke at ikke alle kan begynne med

oppdrett av innlandsfisk. Det må ikke automatisk være slik at dersom en lykkes med landbasert oppdrett av røye i Nordland – så skal naboene nødvendigvis begynne med det samme.

En kreativ nabo bør kanskje heller tenke på hvordan han/hun ved å starte annen virksomhet kan støtte opp om eksisterende bedrifter – noe som ofte vil være mye mer fruktbart.

Jeg har tatt til ordet for samhandling og helhetstenkning. Gjennom samarbeid innen en bygd eller region kan man få til verdiskapning basert på utvikling av mangfold og felles konsepter. Lykkes dette kan det faktisk bety ”suksess”!

Oppdrett av innlandsfisk

Innlandsfisk er en interessant ressurs. Det er mulig å få til næringsutvikling basert på innlandsfisk både gjennom næringsfiske, oppdrett, og videreforedling. Ulike arter av innlandsfisk kan gi prima råvarer, som på ulik måte kan tilbys forbrukere hel, videreforedlet, eller som den fineste luksusmat på forskjellige serveringssteder både her hjemme og i utlandet.

Innlandsfisk er et typisk produkt som er egnet til nisjeproduksjon – som ren og økologisk, villfisk, tradisjonsmat, eller som noe annet. Markedet for fisk sies å være økende i Europa, USA og i Japan. Det norske lakseeventyret har på mange måter vist hvilket potensiale fiskeoppdrett har, selv om vi her snakker om en mye mindre målestokk.

Jeg vil her konsentrere meg om oppdrett siden det er tema her i dag. Norge kan på mange måter sies å ha naturgitte fortrinn for ferskvannsoffdrett i form

av store ferskvannsressurser av god kvalitet og stor avrenning. I tillegg har vi verdensledende kompetanse på intensiv oppdrett av ulike fiskearter både i mærer i havet og i landbaserte anlegg. Til nå er det så vidt meg bekjent kun etablert et fåtall anlegg for oppdrett av røye og oppfôring av ål i ferskvann. Våre vannressurser gir mulighet for en betydelig produksjonsøkning.

Jeg vil understreke at denne næringen - som alle andre næringer - må ta utgangspunkt i at det finnes et marked som etterspør det som produseres. Markedsorientering er et stikkord. Næringsga må også se fremover og satse på produktutvikling.

Utvikling av nye næringer er langt fra enkelt. Vi må skynde oss sakte, og ikke ha for store forhåpninger. Og det gjenstår fremdeles mange flaskehalsar.

Flaskehalsar/utfordringer

Problemer knyttet til rømningsfare, smittespredning, og forurensning må tas alvorlig og disse problemene må løses i samråd med våre miljøvernmyndigheter.

Regjeringen er opptatt av en bærekraftig forvaltning av naturressursene. Vi er opptatt av at det er nødvendig å vise ansvarlighet i forhold til disse spørsmålene, noe jeg har inntrykk av at det er stor enighet om. Det er viktig å finne ut av hva som er de reelle negative miljøkonsekvensene.

Det kan være behov for å se nærmere på om regelverket er tilpasset småskala oppdrett. Det bør bl.a være rom for å ta hensyn til forhold som er særskilte for oppdrett i innlandet. Det er

viktig at regelverket ikke fungere som et uhensiktsmessig hinder for næringa.

Jeg tror hovedutfordringen for å utnytte potensialet for ferskvannsoppdrett er å etablere metoder og teknologi som tilfredsstiller hensiktsmessige miljøkrav i regelverket. For å oppnå lønnsomhet er det samtidig avgjørende at de metoder og den teknologi som utvikles ikke blir for dyr for produsentene – at den er kostnadseffektiv. Utvikling av nye oppdrettsarter er heller ikke enkelt.

Det mangler klassifikasjonssystemer for ferskvannsfisk i dag. Kontrollrutiner som gir kvalitetssikrede produkter er viktig for å kunne garantere forbrukerne trygge matvarer. At produktene er kvalitetssikret er også viktig for produsentene i markedsførings-sammenheng.

Anlegget jeg nylig besøkte i Nordland jobbet med å utvikle en sertifisering av økologisk produsert røye. Dette kan være riktig vei å gå for å finne en nisje i markedet.

Veien fremover

Før dette kan bli en større næring i distriktsnorge synes det å være et behov for å finne løsninger på en del utfordringer. Som jeg har vært inne på finnes det muligheter, men det er ikke sikkert dette noen gang vil bli en særlig stor næring i Norge. Det synes fremdeles som det gjenstår en del flaskehals som forskningen kan bidra til å løse.

Det forskes i dag i flere forskningsmiljøer på oppdrett av innlandsfisk både i Norge og i utlandet. Denne forskningen er i tråd med langtidspan for

landbruksforskning for perioden 1998-2005, hvor et av delmålene for landbruksforskningen er;

- å utvikle nye produkter, næringer og kombinasjoner av næringer innenfor et helhetlig nærings- og distriktperspektiv.

Denne næringa synes å ha behov for utviklingsrettet forskning, noe som gjerne bør foregå i samarbeid med kreative entreprenører. Det er av avgjørende betydning at næringa har evne til å tilegne seg, og utnytte/implementere den nye kunnskapen som utvikles. Samtidig er det viktig at forskerne har i bakhodet at kunnskapen de frembringer skal formidles ut til næringa. Dette er en av de viktigste strategiske utfordringer for den offentlig innovasjonspolitikken.

For å sikre nærhet til brukerne og for å stimulere til forskning på de mest relevante problemstillingene for regionene, kan en tenke seg en satsning på spesialiserte forsknings- og kompetanseoppbyggingsenheter ute i distriktene. I landbruksmeldinga kommer et forslag som vil følge opp dette for denne sektoren. Bl.a vil det komme forslag som fokuserer spesielt mot Nord-Norge.

Avslutning

Fiskeoppdrett er en spesiell næring hvor kunnskap fra landbruksnæringa er kombinert og videreutviklet med kunnskap fra fiskerinæringa. Det gjør denne næringa spesielt spennende.

Jeg har inntrykk av at det fra flere hold jobbes med utfordringer næringa står ovenfor – noe som er svært positivt. Det

er ikke nødvendigvis sånn at det offentlige alltid skal vise vei. Private initiativ og pågangsmot fra kreative mennesker er helt avgjørende for å få til ny næringsutvikling i dette landet.

Både forskningsmiljøene og nærings-selv må sørge for at ny og gammel kunnskap omsettes i økt kompetanse og konkurransekraft i bedriftene.

Jeg vil arbeide for å legge rammevilkårene til rette for FoU rettet mot små-

skala oppdrett av innlandsfisk, slik at dette kan bli en av flere nye næringer rundt om i landet. Samtidig må nærings-selv søke å utnytte de virkemidler som det offentlige tilbyr, og satse på kompetanseheving og FoU. Satsningen må være markedsrettet.

Jeg tror det er grunnlag for å håpe at småskala oppdrett av flere forskjellige arter av innlandsfiske kan bli lønnsomt i Norge i det nye årtusenet.